

Eija Moilanen, Tapio Moilanen, Hannu Mäkiö, Timo Palmu ja Outi Vähäkari

Johdanto

Projekti toteutettiin osana Muuttuva oppimaisema (MOM)-hanketta, jossa tarkastellaan opettajälhtöistä koulusuunnittelua tilojen ja kalusteiden osalta. MOM-hanke puolestaan on osa ITEC (Innovative Technologies for an Engaging Classroom)-koordinaatiohanketta, jossa tarkastellaan lähitulevaisuuden oppimaisemaa koskevia trendejä.

Tutkimusten perusteella nykyiset koulutilat kaluste- ja välineratkaisuineen eivät tue modernien opetus- ja oppimisprosessien mahdollisuuksia, vaan ne pikemminkin estävät koulun toimintakulttuurin uudistamista. Tulevaisuuden koulun fyysisen oppimisympäristön määrittelyn tulisi olla *käyttäjälähtöinen* innovatiivinen prosessi, joka huomioi koko alueen ja sen ympäröivän yhteisön tarpeet. (Kuuskorpi, 2012)

Tavoitteet

Projektin tavoitteena oli

1. selvittää opettajien kokemuksia ja kehittämisajatuksia nykyisestä oppimaisemastaan
2. selvittää millaisena opettajat näkevät opettajan roolin ja oppimaiseman tulevaisuuden koulussa
3. visioida teorialähtöisesti millainen koulu on vuonna 2025

Teoreettinen viitekehys

Kognitiivisen näkemyksen mukaan oppiminen perustuu oppijan aktiiviseen toimintaan. Tilanteessa mukana olevat tekijät muodostavat oppijan *oppimisympäristön*, joka voidaan nähdä fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutena. (ks. taulukko 1) Näemme käsitteet oppimisympäristö ja oppimaisema synonyymeinä.

Teknologian rooli oppimisessa voidaan nähdä kahdella eri tavalla: Sen avulla ihmiset pystyvät viestimään ja käsittelemään tietoa erilaisissa ympäristöissä. Toisaalta teknologian avulla voidaan rakentaa oppimisympäristöjä. (Manninen, 2007)

Näkökulma	Keskeistä
Fyysinen	Oppimisympäristö tilana ja rakennuksena
Sosiaalinen	Vuorovaikutus
Tekninen	Opetusteknologia
Paikallinen	Oppimisympäristö paikkoina ja alueina
Didaktinen	Oppimista tukeva

Taulukko 1. Oppimisympäristöajattelun eri näkökulmia

Menetelmät

Osallistuimme projektimme puitteissa MOM-hankkeen kouluvierailuihin Metsokankaan ja Ritaharjun monitoimitaloissa. Vierailujen tarkoitus oli kerätä tutkimusmateriaalia opettajälhtöisen koulusuunnittelun pohjaksi. Kouluvierailut toteutettiin järjestämällä videokävelyitä, joissa opettajille asennettiin korvan taakse kiinnitettävä langaton kamera, sanelulaite ja mikrofoni. Videotallenteissa opettajat kertoivat omia kokemuksiaan ja näkökulmiaan koulunsa tiloista, kalusteista sekä koulutusteknologiasta. Videokävelyt kestivät vaihdellen 30–90 minuuttia ja niiden aikana opettajat liikkuvat koulurakennuksessa samaan tapaan kuin tavallisena työpäivänäänkin.

Lisäksi projektiimme kuului workshopin pitäminen MOM-hankkeen järjestämässä Opettajuus ja muuttuva oppimaisema -seminaarissa. Workshopin toteutuksessa tukeuduimme teoreettisesti yhteisölliseen oppimiseen ja vuorovaikutuksen motivaatiovaikutukseen. Osallistujia aktivoivina työtapoina käytimme ryhmäkohtaista videon tuottamista ja väittämätöyöskentelyä, jossa osallistujat saivat käsiteltäväkseen erilaisia haastavia väitteitä koulumaailmasta.

Tulokset

Videokävelyissä mukana olleet opettajat kokivat koulunsa oppimisympäristön kehittämisen ja siihen vaikuttamisen tärkeäksi osaksi omaa työtään. Opettajälhtöisellä suunnittelulla voitaisiin parantaa koko koulurakennuksen toimivuutta oppimisympäristönä. Erityistä huomiota haluttiin kiinnittää koulun tilojen meluun, ahtauteen ja siisteyteen. Lisäksi opettajat kaipasivat ohjausta, tukea sekä ajallisia resursseja teknologian opetuskäytön lisäämiseksi ja vahvistamiseksi.

Workshop-ryhmät tuottivat viisi noin 40:n sekunnin mittaista videoesitystä teemasta ”Opettaja tulevaisuuden oppimaisemassa.” Yhteistä kaikkien videoiden sisällöissä oli ajatus opettajuudesta elämäntehtävänä.

Opettajan työn meneillään oleva murros aiheuttaa kahdenlaisia reaktioita:

1. Opettaja kokee itsensä turhautuneeksi ja ammatillisesti riittämättömäksi, koska hänellä ei ehkä ole oikeita työkaluja hallussaan.
2. Uusi oppimaisema koetaan myönteisesti, ja se nähdään monipuolisesti teknologisesti tuettuna.

Suurimpana erona vanhan ja uuden opettajuuden välillä nähdään opettajan roolin muuttuminen. Opettajuuteen perinteisesti kuulunut valta on murenemassa, ja se alkaakin hiljalleen siirtyä oppilaille heidän hallitessa teknologian ja sosiaalisen median mahdollisuudet.

Lähteet: Halinen, I. (2012). Perusopetus uuden kynnyksellä. URL: www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/asiakirjoja-1/2011-2012/Halinen_Irmeli_Perusopetus_uuden_kynnyksella.ppt
 Kuuskorpi, M. (2012). Koulurakennus ja hyvinvointi. Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö. (Väitöskirja) URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4956-4>
 Manninen, J. (2007). Oppimista tukevat ympäristöt : Johdatus oppimisympäristöajatteluun. [Helsinki]: Opetushallitus. URL: <http://muuttuvaoppimaisema.blogspot.com/>

Visio tulevaisuuden koulusta 2025

Tulevaisuuden oppimaisema on suurelta osin virtuaalinen palvelualue, jossa esimerkiksi seinien värit, äännet, valaistus ja tuoksut ovat säädettävissä tarpeiden mukaan. Myös tilat ovat muunneltavissa isommiksi tai pienemmiksi käyttötärpeiden mukaan.

Suurin osa käytettävistä välineistä ja kalusteista sisältää ubiikkia teknologiaa, läsnä-älyä, ja ne voivat kommunikoida keskenään. Ubiikkiteknologia on ympäristöstävällistä, sillä perustuu painettuun kompostoituvaan elektroniikkaan. Ubiikissa koulussa voidaan oppijaryhmiä, lähellä ja kaukana, helposti ja aidonoloisesti yhdistää työskentelemään keskenään virtuaalisesti.

Opettajan rooli tulevaisuuden koulussa muuttuu yhä enemmän oppimisen mahdollistajaksi, yhteistoiminnallisten työtapojen käynnistäjäksi ja kanssaoppijaksi. Opettajan on hallittava uudet, tehokkaat oppimisympäristöt sekä teknologisesti että pedagogisesti.

Perusopetus uuden kynnyksellä

Opetushallituksen hahmottelemassa lähitulevaisuuden peruskoulussa koulun perustehtävä säilyy, mutta toimintaympäristö nähdään nopeasti muuttavana. Visio ja suunnittelu perustuvat vuosien 2012–2014 aikana tehtävään perusopetuslain ja opetussuunnitelman perusteiden uudistamistyöhön. Uusien perusteiden mukainen opetus alkaa lukuvuoden 2016 alussa. (Halinen, 2012)

Uudistuvassa peruskoulussa painotetaan:

- oppijälhtöisyyttä ja oppilaiden tiimityötä
- koulun toimintakulttuurin merkitystä
- vuorovaikutteisuutta, oppilaan kokemaa hyvinvointia
- olennaiseen keskittymistä opetuksessa
- osaamista
- ajattelu- vuorovaikutus- ja työskentelytaitoja
- tulevaisuuden sivistystä
- opettajien tiimityötä, oppiaineiden integraatiota
- koulutuksellista tasa-arvoa
- monipuolisia ja teknologiatuettuja oppimisympäristöjä

Tavoitteena on TOVI-oppilas, joka on:

1. Tulevaisuuteen osallistuvasti suuntautunut
2. Osaava
3. Vuorovaikutustaitoinen
4. Itsetunnoltaan tasapainoinen